

Primljeno: 25.1.2018.

Prihvaćeno: 27.5.2019.

DOI: <https://doi.org/10.36506/av.62.7>

Goranka Kreačić

Preserje kod Ljubljane, Slovenija

kreacic.goranka@siol.net

O OBITELJSKIM VEZAMA TRIJU KARLOVAČKIH GRAĐANINA IZ 19. STOLJEĆA: ALOJZA DUQUENOISA, IVANA REICHHERZERA I FRANZA ZIHAKA

UDK: 316.3(497.529)“18“
638.17(497.529)“18“
78Zihak, F.

Pregledni rad

U članku autorica analizira obiteljske veze pripadnika poznatih karlovačkih obitelji iz 19. stoljeća: Alojza Duquenois, Ivana Reichherzera i Franza Zihaka/Czihak. Prva dvojica bili su licitari i voštari. Zihak je bio glazbenik i skladatelj. Sve su tri obitelji pripadale uglednomu karlovačkomu građanstvu u prvoj polovici 19. stoljeća. Posebno su licitari i voštari bili još od 17. pa sve do 19. stoljeća najjači gradski sloj. U članku je moguće naći primjere zanimljive prakse, kada su se kalfe ženili za majstorove kćeri te tako nasljeđivali obrt i dr. Kroz narativ o tri karlovačka građanina u predindustrijsko vrijeme, posebnu pozornost privlači multietnički karakter grada u 19. stoljeću i podatak da su već u prvoj polovici 19. stoljeća neke žene tih obitelji imale svoja zanimanja. Upravo je glazba bila povezujući element obitelji Zihak-Reichherzer s obitelji Wiesner Livadić, stoga je u članku posebna pozornost posvećena i učiteljici glazbe Katarini Reichherzer, unuci Franza Zihaka, supruzi odujetnika i opernoga pjevača Kamila Wiesner Livadića te snahi skladatelja Ferde Wiesnera Livadića.

Ključne riječi: karlovački građani u 19. stoljeću; Alojz Duquenois; Ivan Reichherzer; Franjo Czihak; voštartvo; licitari; svjećari; glazbenici

1. Uvod

Kada je autorica ovoga članka tražila podatke o obitelji Tompa pod Okićem i Wiesner (Livadić) iz Samobora, u obiteljskim je fotografijama našla i njih nekoliko gdje se nalazi Katarina Reichherzer iz Karlovca.¹

Reichherzeri, podrijetlom iz Varaždina, bili su poznati gradski voštari i licitari.² Otac Katarine Reichherzer, Ivan, došao je kao mladi kalfa (djetić) kod već uvaženoga karlovačkog licitara Alojza Duquenoisa. Katarina Reichherzer (1844.-1936.), učiteljica glazbe,³ udala se za Kamila Wiesnera, sina poznatoga hrvatskog skladatelja Ferde (Wiesnera) Livadića iz Samobora. Iz toga braka rodilo se dvoje djece: sin Branimir Wiesner, hrvatski književnik moderne (koji je kasnije upotrebljavao samo prezime Livadić), i kći Wanda Wiesner. Wanda se je 1901. godine udala za vlastelina Janka Tompu i sa sobom je povela u novi dom, u podokićko Repišće, i svoju majku Katarinu, u »plemički dvor gospoštije Tompa«. ⁴ S obzirom na to da je Wanda ostala rano udovica s dvojicom malih sinova, veliku je ulogu u odgoju djece imala baka Katarina.⁵

Kada smo u izvorima pronašli da se licitar Ivan Reichherzer oženio karlovačkom djevojkom Katarinom Zihak, kćeri iz sjevernih dijelova Habsburške Monarhije doseljenoga gradskoga orguljaša, učitelja glazbe i skladatelja, postalo je jasno da za te tri obitelji treba naći još podataka s kojima bi bilo moguće osvijetliti i njihove obiteljske veze. Na temelju dostupnih podataka autorica je željela prikazati dosada nepoznate obiteljske veze triju poznatih obitelji iz Karlovca u 19. stoljeću te tako sastaviti vjerodostojnu i zanimljivu priču. U radu su korištena istraživanja Sande Kočevar, više kustosice i voditeljice Povijesnoga odjela Gradskoga muzeja Karlovac. Rodoslovnim podacima o obiteljima Duquenois i Reichherzer pomogla je u razrješavanju nekoliko ključnih dilema. Sve tri obitelji, Duquenois, Reichherzer i Zihak (katkad napisano i Czihak), pripadale su sloju

¹ Usp. Goranka Kreačić, "Dvjesto godina povijesti celjsko-samoborskoga umjetničkog roda Wiesner Livadić kroz obiteljske fotografije," *Arhivski vjesnik* 57(2014): str. 213-250. S obzirom na to da je kod skupljanja gradiva o podrijetlu potonje bilo nađeno više podataka od onih koji su bili korišteni za članak, a toga se vremenom i poslije napisanoga spomenutog članka nakupilo još više, bilo je samo pitanje dana kada će to gradivo biti sastavljeno u jednu cjelinu.

² Voštari i licitari, *ceroplaste* bili su i drugi pripadnici te varaždinske obitelji: Karlo, vjerojatno Ivanov brat, i Karlov sin Ludovik/Ljudevit Reichherzer.

³ Ivanka Brekalo, "Iz pismohrane samoborskoga muzeja: To so bile popevke!: Uz 60. godišnjicu smrti prof. Milana Reiserera," *Glasnik-SSN: informativno glasilo Samobora i Svete Nedelje*, pristupljeno 24. kolovoza 2019., <http://www.samoborskiglasnik.net/kolumne.asp?sif=830&tip=100&tempg=2007>.

⁴ Dragutin Pavličević, *Pod Okićem: Zavičajna knjiga župa Sv. Marije i Sv. Martina* (Zagreb: Zavičajna biblioteka okićkog kraja, 1993), str. 53.

⁵ Sve te fotografije (54 komada) sada su u Hrvatskom državnom arhivu pod signaturom HR-HDA-786. Razne obitelji. Još živeći praunuk Janko Tompa autorici je ovoga članka dao također mnogo korisnih uputa i podataka, kao i Vesna Pohl, rođena Hubeny iz Ivanić-Grada, koja je također po ženskoj liniji potomak varaždinsko-karlovačkih Reichherzera.

uglednoga karlovačkoga građanstva u prvoj polovici 19. stoljeća. Od 17. pa sve do 19. stoljeća licitari su bili ekonomski najjači gradski sloj, što znači da smo mogli o njima naći nešto podataka, kako u gradskim izvješćima, tako i u knjigama o povijesti Karlovca, primjerice kod nezaobilaznoga Radoslava Lopašića i Rudolfa Strohal. ⁶ K tomu treba dodati i suvremene članke o obrtu u Hrvatskoj u 19. stoljeću, posebno Iris Biškupić Bašić. Također smo koristili i radove iz područja muzikologije, gdje smo našli dragocjene podatke o karlovačkom glazbeniku Franzu Zihaku.

Kao narativni izvor korišten je i jedan književni rad. To je *Igračka valovja* Hinka Davile. Potrebno je naglasiti da taj povijesni roman nije bio izvor iz kojega smo crpili relevantne podatke jer to nije ni mogao biti, ali smo ga uključili jer je jedna od predstavljenih osoba u članku bio glavna figura u Davilinu djelu. Autor te »pripoviesti iz francuskog doba« pustio je mašti na volju kako to i doliči književnomu djelu, pišući o osobama koje su bile istinite i živjele u vrijeme kada se odvija njegova priča. Davilinu priču, koja nije povijesni izvor, nego književna obradba jedne povijesne osobe, komentiramo i uspoređujemo s povijesnim izvorima, pokušavajući time dodati članku nešto narativa i živosti.

2. O licitarima, medičarima i stranim glazbenicima

Prvi licitari i voštari (ceroplaste) u Hrvatskoj pojavili su se već u 14. stoljeću. O razvoju licitarstva vrijedi spomenuti prije svega članke Iris Biškupić Bašić, koja se je bavila razvojem tih obrta općenito u Hrvatskoj te u pojedinim gradovima. ⁷ Hrvatski su medičari bili povezani sa štajerskim i u 17. stoljeću štajerski licitarski ceh brojio je 60 radionica, a među njima bila je i varaždinska radionica. Sjedište toga jakog ceha bilo je u štajerskom Gradcu (Grazu).

Biškupić Bašić piše da se radi uspješnije zaštite interesa struke obrtnici i dalje udružuju u cehove. Bratovštine su se u početku temeljile na narodnosnoj pripadnosti, a cehovi su povezivali obrtnike na nov način – strukom. U njih su se učlanjivali majstori iste struke ili nekoliko srodnih struka. Ni jedan se obrtnik nije mogao samostalno baviti obrtom ako nije bio član ceha svoje struke. Morao je biti član ceha ako je ceh bio osnovan na području njegova djelovanja. Tako je bilo propisano već u 16. stoljeću, sve do ukinuća cehova 1872. godine. ⁸

⁶ Rudolf Strohal, *Grad Karlovac, opisan i orisan* (Karlovac: Tisak M. Fugine, 1906).

⁷ Usp. Iris Biškupić Bašić, "Licitari i svijeće." *Hrvatska revija*, br. 3-4 (2001), pristupljeno 24. kolovoza 2019., <http://www.matica.hr/hr/324/licitari-i-svijece-20886/>; Iris Biškupić Bašić, "Overview of Gingerbread and wax crafts through the centuries." *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku* 39, br. 1 (2002): str. 115-131; Iris Biškupić Bašić, *Licitarska umijeća: medičarstvo i svjećarstvo – obrt višestoljetne tradicije: Gingerbread skills: gingerbread and candlmaking – crafts of the age-old traditions* (Zagreb: Etnografski muzej, 2000).

⁸ Biškupić Bašić, "Licitari i svijeće."

Kao što je gore već istaknuto, u cehove su se ponajprije udruživali obrtnici istih struka, ali ako u jednom gradu nije bilo mnogo takvih obrtnika, a hrvatski su gradovi u 15. i 16. stoljeću bili još mali, u cehove su se udruživali obrtnici sličnih struka. Tako su radili i voštari i licitari. Licitari su se najčešće udruživali u cehove s pekarima, mlinarima, slastičarima i mesarima, dakle sa srodnim strukama čiji su se pripadnici brinuli o prehrani stanovništva. Voštari su se udruživali sa sapunarima, brijačima, krznarima, sedlarima i pripadnicima drugih sličnih struka.⁹

Biškupić Bašić dalje piše da se je vođenje obrta nasljeđivalo u obitelji po muškoj liniji, tj. sinovi su nasljeđivali očeve, a katkad je jedna obitelj vodila taj obrt i u nekoliko obližnjih mjesta. Staro je cehovsko pravilo obvezivalo djetiće kalfе na trogodišnje *vandranje* po Monarhiji, i to kod drugih majstora. Bilo je također i primjera da je udovica nastavila raditi posao pokojnoga supruga, pa se pomoćnik koji je kod nje radio njome i oženio. Događalo se je da su medičarski obrt od oca naslijedile i kćeri.¹⁰

Primjere spomenute prakse moći ćemo vidjeti i u ovom radu: kako Alojz Duquenois dolazi iz Kranjske krajem 18. stoljeća kao kalfa kod Vida Jednaka i, po nekim izvorima, ženi njegovu kćer; kako u Varaždinu rođeni Ivan Reichherzer vjerojatno dolazi u okviru trogodišnjega *vandranja* kao kalfa u prvoj polovici 19. stoljeća u Karlovac kod već uvaženoga licitara Alojza Duquenoisa. Potonji je u drugoj polovici 19. stoljeća postao sinonim za pristašu Francuza u doba Ilirskih provincija i u beletristici poprimio sve odlike notornoga urbanog mita, legende.

U 19. stoljeću dolazili su u Hrvatsku i strani glazbenici koji su bili nositelji glazbenoga života u manjim gradovima. Češko-moravska skupina kojoj je pripadao i Franz Zihak bila je među njima najbrojnija. Dalje u tekstu opisano je kako se potonji uključio u gradski život i povezoao s licitarskim obiteljima Duquenois i Reichherzer. Na kraju valja istaknuti činjenicu o multietničnosti Karlovca u 19. stoljeću, gdje su svoj prostor pod suncem pronašle mnoge pridošlice iz drugih dijelova Monarhije. Zanimljiv je također i podatak da su žene iz tih obitelji već u prvoj polovici 19. stoljeća imale svoje zanimanje: bile su učiteljice (*magistre*). Ali pođimo redom i upoznajmo protagoniste ovoga rada.

3. Alojz Duquenois (1765.-1846.): licitar, voštar, gradski vijećnik

Po nekim je podacima Alfonso Duquenois osnovao prvi medičarsko-voštarski obrt u Karlovcu 1812. godine, došavši s Napoleonovom vojskom, a kasnije je nazvan Dukvinos.¹¹ Na istom se mjestu spominje da je 1791. zabilježen

⁹ Biškupić Bašić, "Licitari i svijeće."

¹⁰ Biškupić Bašić, "Licitari i svijeće."

¹¹ »A Frenchman, Alfonso Duquenois, later called Dukvinos, settled in Karlovac at the time of Napoleon and opened the gingerbread and wax-chandler's workshop in 1812 and he also ran a

u dokumentima u Karlovcu kao voštar neki Alojz Dugenn, koji je postao član gradskoga Velikoga ceha. Libuše Kašpar piše da je licitar Alfonso Duquenois došao s Francuzima i 1812. godine osnovao licitarski obrt. Uz to kaže da je to i prvi podatak o postojanju medičara u Karlovcu.¹² Alfonso Duquenois i Alojz Dugenn u biti su jedna te ista osoba, koja je još prije promjene prezimena bila poznata i kao Dukvinos. Tko je ta osoba s toliko imena, oko koje se u 19. i početkom 20. stoljeća isplelo toliko priča, da je teško odvojiti mit od stvarnosti?

O poznatom karlovačkom licitaru, voštaru i vlasniku prve radionice sapuna Alojzu Dukvinosu ili Duginosu, koji je u vrijeme Ilirskih pokrajina promijenio prezime u Duquenois, nalazimo prve i najvažnije podatke kod Lopašića, koji ga spominje kao člana lože karlovačkih slobodnih zidara. Osim francuskih časnika, autor spominje i karlovačke građane koji su bili članovi lože. Među njima nalazimo i Duquenoisa, koji je po Lopašiću bio rodom Kranjac.¹³ Autor dalje piše da su sve to bili »ugledni i naobraženi ljudi, a po narodnosti stranom Nehrvti«.¹⁴

Uopće ne trebamo sumnjati da su Francuzi već postojeće masonske lože iskoristili za širenje svojega utjecaja i konsolidaciju vlasti. Može se pretpostaviti da su za ostvarenje toga cilja uvelike koristili i ugledne karlovačke građane, koji su za uzvrat očekivali ekonomsku dobit, ali i položaje u gradskoj upravi, ili bar održanje već dostignutoga statusa.

O karlovačkim slobodnim zidarima pisao je u prvoj polovici 20. stoljeća anonimni autor: »I u savskoj liniji upalili su Napoleonovi soldati slobodno-zidarsko svijetlo, i u Karlovcu kao i u drugim gradovima osnovali su mješovitu urođeničko-francusku ložu po imenom 'Saint Jean de Croatie', koja je stajala pod zaštitom Velikog orijenta u Parizu. Ova je karlovačka loža ostavila u kulturnoj historiji traga i u tome, što se 'napredni' francuski okupatori i njihovi urođenički slobodoumni prijatelji osnovali prvu javnu kuću u savskoj Iliriji, kako je to marljivo zabilježio u svojim 'Mladenačkim uspomename iz Hrvatske' (Leipzig g. 1894., na njemačkom jeziku) poznati hrvatski renegat, Kvaternikov protivnik i agent talijanskog iredentizma, Karlovčanin, dr. Imbro Tkalac. Kad su francuski

soap-making workshop. He worked until 1838, when he left the workshop to his son-in-law Ivan Reicherzer, who ran the business until 1850.« Biškupić Bašić, "Overview of Gingerbread," str. 122.

¹² Libuše Kašpar, *Karlovački licitari: Medičarsko-voštarski obrt u Karlovcu* (Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 1983).

¹³ Radoslav Lopašić, *Karlovac: Poviest i mjestopis grada i okolice* (Zagreb: Matica Hrvatska, 1879), str. 84.

¹⁴ Lopašić, *Karlovac*. Lopašić spominje i druge karlovačke građane "Nehrvate", članove lože: gradski *maire* (župan) Josip Šporer, poštar Švajcer, gradski bilježnik Biff, trgovci Konstantin Kostić, Ivan Pavlič, Antun Čop i Josip Katkić. »Svjetina je držala tajnimi članovi 'bezbožnih Freimaurera' i učenog župnika dubovačkog Nikolu Hanžića i gvardijana Krisostoma Foga [...]. O slobodnih zidarima dugo se je i kašnje pripoviedalo po Karlovcu i pričalo o njihovih čudnovatih tajnih sastancih i čarobijah.« Na drugom mjestu (str. 79) u prvoj bilješci navodi sve vijećnike gradskoga poglavarstva (municipija) iz 1812. godine. Među njima nalazimo još Vida Jednaka, kod kojega je navodno nekada mladi Alojz učio obrt i po nekim izvorima oženio njegovu kćer.

vojnici uslijed Napoleonova pada napustili naše krajeve Karlovčani su dali oduška svojoj 'žalosti' za okupatorskim režimom time, što su provalili u masonski hram, podignut u topničkoj kasarni i uz karnevalski smijeh bacili kroz prozor masonske ambleme i dekoracije, dok su se francuski 'maire' (načelnik) Šporer i ostala 'braća' posakrivali pred gnjevom stanovništva. (Iza rata nastavljen je slobodno-zidarski rad u Karlovcu, gdje je osnovana loža pod imenom 'Ivanjski Krijes').¹⁵

Čini se da je Alojzova inscenirana goruća frankofilija nestala zajedno s odlaskom Francuza iz Karlovca u kolovozu 1813. godine. Sve pokazuje da je Alojzov politički oportunistam samo dokaz da mu je bilo važno prije svega održati svoju već dobro usidrenu poziciju uspješnoga obrtnika i uglednoga građanina, bez obzira tko je na vlasti. U istom smislu možemo razumjeti i njegovo masonstvo, koje je vjerojatno bilo također jedno od sredstava kojima se služio Duquenois da bi održao isti društveni status ili ga još poboljšao. Tu vjerojatno u osnovi istinitu činjenicu tematizira i pripovijest Hinka Davila *Igračka valovja*. Davila je svoju mikropovijesnu pripovijest preoblikovanu u literarnu fikciju pisao na temelju povijesnih podataka koje je našao kod Lopašića i drugdje. Alojz, jedan od glavnih protagonista pripovijesti, koja opisuje doba francuske uprave u Karlovcu, je *francezar*, slobodni zidar i prevrtljivac, koji poslije odlaska Francuza među prvima dočekuje na ulazu u grad austrijsku vojsku.¹⁶ Dolje navedeni citat, gdje mu njegov *djetić* (kalfa) Stipe Ljubić prigovara zbog promjene prezimena, lijepo pokazuje predodžbu političkoga oportunistu koja se tijekom kasnijih godina stvorila o Duquenoisu: » – A što inače, nego da vam je oteo pamet, jer kome drugomu za volju, po čijem nagovoru, već njegovome, promienili ste svoje staro pošteno ime Duginos, koje su toliki vaši predji u časti i poštenju nosili, u nekaki Duquenois. – Šuti! ... Šta ti razumiješ, što je politika.«¹⁷

Takva je predodžba o Duquenoisu jedna interpretacija koja i ne mora biti posve točna. Je li zaista bio samo oportunist?

Unatoč tomu što navedeni izvor prikazuje slobodno zidarstvo u negativnom svjetlu, činjenice ukazuju na to da je slobodno zidarstvo u Karlovcu, već od grofa Ivana Draškovića i biskupa Maksimilijana Vrhovca, pozitivno utjecalo na razvoj grada. Karlovački su slobodni zidari zaslužni za razvoj trgovine, za napredak u obrazovanju i izgradnju važne prometnice – Lujzijane – koja je dovršena za vrijeme francuske uprave.¹⁸ Zašto ne bismo pomislili da je ta predodžba o Duque-

¹⁵ *Masonerija u Hrvatskoj: Prvi dio* (Zagreb: H. K. A. "Domagoj", 1934), str. 8.

¹⁶ »Na 18. kolovoza uvališe gradjani u omraženu ložu slobodnih zidara i razmetaše tamo sve što su našli. Municipalitet odasla u susret generalu Nugentu Mirka Lopašića, Nikolu Šebetića, Alojza Duquenoisa, Ivana Paulića te Kostu i Jovana Kostića, da pozdrave austrijsku vojsku.« Lopašić, *Karlovac*, str. 89.

¹⁷ Hinko Davila, *Igračka valovja: Pripoviest iz franczskog doba u Hrvatskoj* (Zagreb: Tisak i naklada Antuna Scholza, 1904), str. 11.

¹⁸ Ivan Ott, *Karlovački leksikon* (Zagreb: Školska knjiga, 2008), str. 522. O važnosti Karlovca kao gospodarskoga središta od kraja 18. do sredine 19. stoljeća i o ulozi prometnica u njegovu gospodarskom

noisu, a i o drugoj njegovoj slobodnozidarskoj braći, možda i pogrešna? Što ako su vidjeli prednosti koje donosi takvo udruženje? Nisu li Alojz Duquenois i ostali Karlovčani (primjerice Josip Šporer i Mirko Lopašić) bili oni koji su "iskoristili" slobodnozidarsku ložu da bi se njihov grad razvijao? Odgovor na to nije jednoznačan, a dalje istraživanje bi daleko nadmašilo temu ovoga rada.

Ali pođimo dalje i vratimo se na utvrđivanje podrijetla toga imućnoga i domoljubnoga karlovačkoga građanina. Da li je Alojz, po Lopašiću doseljeni Kranjac s prezimenom Duginos, zapisan i kao Dugenn ili Dukvinos, zaista promijenio prezime u Duquenois za vrijeme francuske vlasti u Karlovcu? Budući da smo dobili dosta podataka o njegovoj "gorućoj pripadnosti" Francuzima, ta je pretpostavka posve moguća. Međutim, u matičnim knjigama iz Karlovca s kraja 18. stoljeća nalazimo da je otac šestero djece rođene između 1793. i 1805., tj. prije dolaska Francuza, bio Aloysius Duguenoes, zapisan također i kao Alojsius Duguenois te Alojsius Duguesnois.¹⁹ Sve varijante zapisa prezimena svjedoče nam da je u sličnom obliku prezime postojalo i prije dolaska Francuza, kada je vjerojatno nastala minimalna namjerna preinaka, moguće i ortografska pogreška, iz slova *g* u *q*. Tako je iz Duguernoisa ili Duguesnoisa nastao Duquenois.

Na žalost, karlovačke matične knjige ne govore ništa o tom iz kojega je dijela Kranjske došao Alojz Duginos. Zato nije moguće slijediti izvorni zapis prezimena, koje danas u takvom obliku svakako ne postoji. Je li postojalo i potom izumrlo, teško je reći. Je li "kranjsko" prezime Dolgan, koje po Torkaru²⁰ može označivati i čovjeka s dugim nosom, nekom greškom promijenjeno u Duginos? Ili je to prezime Dugan, koje još postoji? Tomu je prezimenu najbliži jedan od matičnih zapisa *Dugenn*.²¹ Takvih primjera gdje je prezime preoblikovano do neprepoznatljivosti ima mnogo i to se svakako dogodilo i s prezimenom Duquenois.

Ime Alojza Duquenoisa tijekom vremena postalo je svojevrsni mit. Nije moguće govoriti o francuskoj vladavini u Karlovcu a da se ne spomene njegovo ime. Ostalo je toliko urezano u kolektivnu memoriju Karlovčana da skoro nije moguće naći knjige o gradskoj povijesti u kojoj se ne bi Alojz pojavio barem u jednoj rečenici. Zato nije neobično da tomu mitu svaki novi pripovjedač pridaje nešto novo i tako na kraju »Duginosa zbog kakvoće kruha i peciva Napoleon učini markizom, promijenivši mu ime u Duquenois«!²²

razvoju usp. Igor Karaman, *Privredni život banske Hrvatske* (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1989), str. 222-245 ("Uloga grada Karlovca kao trgovinsko-prometnog središta").

¹⁹ HR-HDA-1448. ZB MK, Župa Sv. Trojstvo, Karlovac, R 1769.-1820., ZM-34/348.

²⁰ Silvo Torkar, slovenski jezikoslovac, leksikograf i onomastičar, znanstveni je suradnik Instituta za slovenski jezik Fran Ramovš (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti).

²¹ Alojz sa kao Dugenn prvi puta pojavljuje u gradskim listinama kao voštar 1791. godine. Biškupić Bašić, "Overview of Gingerbread," str. 121.

²² Zlatko Gursky, *Karlovac: Panorama jednog vremena* (Zagreb: Župni ured sv. Tri Kralja, 1991), str. 116.

Što se tiče Alojzovih obiteljskih veza s karlovačkim obiteljima, situacija je mnogo složenija. Karlovačke matične knjige rođenih i umrlih između 1793. i 1805. spominju šestero Alojzove djece iz braka s Katarinom rođ. Lukan, tri dječaka i tri djevojčice, od kojih je četvero umrlo u najranijoj dobi.²³ U prilog tvrdnji da je Katarina Lukan bila mati šestero Duquenoisove djece ide i podatak koji nalazimo u različitim biografijama Vjekoslava Karasa, vodećega hrvatskog slikara prve polovice 19. stoljeća. Umjetnik je naime naslikao sv. Katarinu za naručitelja Alojza Duquenoisa. I taj nas podatak upućuje na to da je Katarina bila Alojzova supruga, za koju je i naručio sada izgubljenu sliku istoimene svete.²⁴

Matični podatci govore da se je Katarina Duquenois, rođ. Lukan, vjenčala s Alojzom Duquenoisom 6. rujna 1789. u Karlovcu i tamo umrla 2. travnja 1820. godine.²⁵ Poslije se je Alojz oženio Franciskom Joh,²⁶ rođenom 1. listopada 1795. u Dubovcu, što znači da je bila točno 30 godina mlađa od svojega muža, koji je bio rođen 1765. godine. Te podatke nalazimo također u stanju duša (*Status animarum*) župe Sv. Trojstva u Karlovcu.²⁷ Čini se da Franciska s Alojzom nije imala djece, ali znamo da je umrla u 47. godini 17. lipnja 1842. godine. Ožalošćeni sedamdesetsedmogodišnji suprug Alojz postavio joj je još stojeću željeznu nadgrobnu ploču, uzidanu na zapadnom zidu dubovačke crkve Marije Snježne, koju spominje i Strohal.²⁸ Hinko Davila spominje da se tamo nalazila i Duquenoisova nadgrobna ploča sa zapisom koji se nalazio na njoj te zaključuje svoju pripovijest: »Nestalo je Franceza. Nestalo c. i kr. vicegubernije. Samo u Dubovcu na zidu crkve Majke božje snježne, stoji još gvozdena ploča, a na njoj zapis: Hier ruhet Alois Duquenois, Bürger von Karlstadt.«²⁹ Gdje se danas nalazi ta nad-

²³ Prvi je Franjo (kršten 21. travnja 1793.), slijede Josip (kršten 17. veljače 1795., umro 16. lipnja 1796.), Josipa (umrla 26. lipnja 1799.), Mihovil (kršten 22. rujna 1797., umro 11. lipnja 1801.), Roza (umrla 20. lipnja 1801.) i Josipa Lucija (krštena u prosincu 1805. godine). *Family Search*, pristupljeno 9. rujna 2017., https://www.familysearch.org/search/record/results?count=20&query=%2Bsurname%3ADuquenois-%20%2Brecord_country%3ACroatia&offset=20; HR-HDA-883. Matična knjiga umrlih župe Presvetoga Trojstva, Karlovac (1785.-1819.).

²⁴ Usp. Krunoslav Kamenov i Višnja Flego, "Karas, Vjekoslav," *Hrvatski biografski leksikon* (2009), pristupljeno 23. kolovoza 2019., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=182>. Tu valja spomenuti da je Karas naslikao i Duquenoisov reprezentativni portret, koji se nalazi u Modernoj galeriji u Zagrebu.

²⁵ HR-HDA-883. ZMK, Matična knjiga vjenčanih župe Presvetog Trojstva Karlovac (1773.-1811.); HR-HDA-883. ZMK, Matična knjiga umrlih župe Presvetog Trojstva Karlovac (1785.-1819.). Godine 1815. nalazimo Katarinu Duquenois upisanu kao *patrina* maloj Katarini Zihak, o kojoj ćemo još pisati i koja je po kumi dobila ime. Pored kumina imena navodi se i *ceroplasta uxor*, što znači da se Davila nije držao ili nije ni poznao povijesne fakte.

²⁶ Prezime Joch ili Jooh nalazi se između 1674. do 1900. godine u karlovačkoj župi Bosiljevo. Gordan Gledec, "Prezimeni u karlovačkim župama – Bosiljevo," *Rodoslovlje.hr* (8. prosinca 2008), pristupljeno 28. kolovoza 2017., <http://www.rodoslovlje.hr/istaknuta-vijest/prezimeni-u-karlovačkim-zupama-bosiljevo>.

²⁷ HR-HDA-1448. ZB MK, Župa Sv. Trojstvo, Karlovac, SD 1857., ZM-34C/947.

²⁸ Strohal, *Grad Karlovac*, str. 61.

²⁹ Davila, *Igračka valovja*, str. 184.

grobna ploča, nije jasno. Na vanjskom je zidu crkve nema, a ne spominje se ni u opisu unutrašnjosti crkve.³⁰

Kada je Lopašić pisanjem o Duquenoisu kao subverzivnom elementu postavio temelj za nastanak jedne urbane legende iz početka 19. stoljeća, nije znao da će njegovi podatci služiti kao građa za povijesnu pripovijest³¹ uklopljenu »u preporodno-romantičarsku stilističku matricu«, kako je Matanović opisala vezu između doba preporoda i hrvatskoga povijesnog romana. Premda Davilino djelo spada u književnu fikciju, djelomice realno odražava povijesnu zbilju. S druge strane, ni podatci iz povijesnih izvora nisu uvijek jednoznačni.³²

Alojz Duquenois doživio je visoku starost. Godine 1842., 22. veljače, postao je »Vjekoslav Duquenois, građanin karlovački« punopravnim članom Hrvatsko-slavonskoga gospodarskog društva, koji u ilirskom duhu kroatizira svoje ime iz Alojz u Vjekoslav.³³ Kada se je počela graditi prva gradska javna bolnica 1846. godine, ponovo nalazimo Vjekoslava Duquenoisa kao najdarežljivijega mecenu, koji darovanom svotom od tisuću forinti daleko nadmašuje barune Vraniczany Dobrinoviće i ostale poznate Karlovčane.³⁴ Iste godine, kao osamdesetjednogodišnjaka, nalazimo ga kao prisjednika³⁵ »građanskog glavarstva karlovačke varoši«. ³⁶ Više od trideset godina nakon odlaska Francuza još je uvijek bio ugledni karlovački građanin i još je uvijek bio član gradske uprave kao u doba Ilirskih pokrajina.³⁷ Osim Duquenoisa, ne nalazimo u popisu članova gradske uprave iz 1846. godine ni jedno ime iz 1812. godine. Dolaze nove generacije i među njima su i potomci Duquenoisovih suvremenika iz 1812. godine.³⁸ Podatak o Duquenoisu moguće je

³⁰ Viktor Štimatec i dr., *Iz povijesti karlovačkih župa: Banija, Centar, Dubovac, Hrnetić, Kamensko, Švarča* (Karlovac: Rkt. župe grada Karlovca, 1979), str. 60-66.

³¹ Mišljena je Davilina pripovijest.

³² Primjerice u Stanju duša (*Status animarum*) piše da su članovi Duquenoisova kućanstva: »Alojz Duquenois [rođ.] 1765, uxor Franciska [rođ.] 1795. i Cath. Czihak, magistra [rođ.] 1815.« HR-HDA-1448. ZB MK, Župa Sv. Trojstvo, Karlovac, SD 1857., ZM-34C/947.

³³ Usp. "Imena gospode koja su u četvrtjoj glavnoj skupštini [...] za prave članove primljena," *List mješecni horvatsko-slavonskoga Gospodarskoga Društva* 1, br. 6 (1842): str. 125.

³⁴ Strohal, *Grad Karlovac*, str. 328-329. Primjerice Hinko Davila st. dao je 200 forinti, Duquenoisov bivši kalfa i nasljednik Ivan Reichherzer 150, baruni Vraniczany, Ambrož ml. i st., po 300 itd.

³⁵ Prisjednik u različitim državama i pravnim sustavima, član sudskoga vijeća, često laik (potkraj rimske republike *assessor*, u njem. zemljama *scabinus* i dr.). Slaven Ravlić, *Hrvatska enciklopedija: 9: Pri-Sk* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007), s. v. prisjednik.

³⁶ *Obći zagrebački kalendar za godinu 1846. Tečaj parvi* (Agram: Suppan, 1846), str. 230. Duquenois je bio član Gradskoga vijeća kao prisjednik (*prisédnik*) zajedno s barunom Ambrožom Vraniczanyjem, Henrikom Davilom, ocem Hinka Davile i dr.

³⁷ U vrijeme Ilirskih pokrajina nastupile su promjene u Gradskom vijeću. Na čelu je tzv. *maire municipaliteta* s dva adjunkta (pomoćnika, jedan od njih bio je Mirko Lopašić) te gradsko vijeće s 20 vijećnika. Nakon odlaska Francuza uvodi se stara uprava, gdje je na vrhu gradski sudac kao predsjednik magistrata, 4 senatora, 24 vijećnika i drugi. Usp. Strohal, *Grad Karlovac*, str. 130 i 136.

³⁸ Primjerice nalazimo kao gradskoga podbilježnika Oktavijana Lopašića, sina Mirka Lopašića, člana gradskoga municipija iz 1812. godine i starijega polubrata Radoslava Lopašića.

naći i u spisima misnih zaklada. Crkva Presvetoga Trojstva u Karlovcu imala je između 1853. i 1857. godine samo od zaklade Duquenois godišnju kamatu od 580 forinti i 36 novčića. Da bi se shvatilo kolika je bila svota Duquenoisove zaklade, navedimo primjer da je crkva Presvetoga Trojstva, u razdoblju između 1845. i 1853. godine, imala od svih kamata misnih zaklada godišnji prihod od 1.033 forinte i 44 novčića.³⁹ To znači da je ta obitelj pridonosila u crkvenu zakladu nešto više od polovice godišnjega prihoda od kamata.

Marija Terezija dodijelila je Karlovcu status slobodnoga kraljevskoga grada, te je u zadnjim desetljećima 18. stoljeća doživio svoje zlatno doba. Za vrijeme francuske uprave grad je postao municipij – slobodan grad sa širokom samoupravom, gradskim vijećem s 20 vijećnika i dr.⁴⁰ Svoja prva političko-upravna iskustva dobio je Alojz Duquenois upravo u vrijeme Francuza. Da je gradska uprava doživjela takav poraz s odlaskom Francuza, na kojoj se iskaliio gnjev mještana, vjerojatno je najviše kriva glad, koja je zbog ratnoga stanja i oskudice žita zavladała gradom već 1809. i s prekidima trajala sve do 1817. godine.⁴¹

Nakon ukidanja Kraljevine Ilirije 1822. godine,⁴² Karlovac je ponovo dobio Gradsko vijeće s 24 vijećnika, suca i upravu, koji su u takvom sustavu djelovali do 1851. godine, kada je Gradsko vijeće postalo najviše tijelo gradske vlasti i počelo se je dijeliti na izvršnu, upravnu i sudsku vlast.⁴³ Duquenois je neko vrijeme djelovao i u drugoj gradskoj upravi do 1838. godine, zajedno s jedinim suvremenikom iz doba francuske vlasti Mirkom Lopašićem. Nešto kasnije, godinu dana nakon Duquenoisove smrti, 1847. godine, Gradsko vijeće uvelo je hrvatski jezik na svoje sjednice te tako i u javni život.⁴⁴ Municipij, tj. grad sa širokom samoupravom, Karlovac je postao ponovo tek 1861. godine. Ali tada Alojz ili Vjekoslav Duquenois nije bio više živ, da bi novoj upravi prenio svoje bogato iskustvo u vođenju grada.

Alojz Duquenois bio je svjedokom i sudionikom najvažnijih događaja u povijesti grada u prvoj polovici 19. stoljeća. Može se pretpostaviti da su i Lopašić i Davila čuli priče o njemu od svojih rođaka, koji su ga i poznavali i s njim surađivali.⁴⁵

³⁹ Antonio Bosio, "Misne zaklade franjevačke župe Presvetog Trojstva u Karlovcu," neobjavljen rad, pročitan na Simpoziju o 350 godina franjevaca u Karlovcu 2008. godine, str. 7. Rad je konzultiran zahvaljujući ljubaznosti autora.

⁴⁰ Ott, *Karlovački leksikon*, str. 178.

⁴¹ Ott, *Karlovački leksikon*, str. 276.

⁴² Ilirske je Pokrajine dobila nakon Bečkoga kongresa (1815.) Habsburška Monarhija te zadržala sve do 1822. kao Kraljevinu Iliriju. Usp. Mirko Valentić i Lovorka Čoralić, *Povijest Hrvata: Knjiga druga* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), str. 353-354.

⁴³ Valentić i Čoralić, *Povijest Hrvata*, str. 179.

⁴⁴ Valentić i Čoralić, *Povijest Hrvata*, str. 278.

⁴⁵ Otac pisca Hinka Davile, također Hinko (Henrik), bio je zajedno s Duquenoisom u ravnateljstvu prve gradske bolnice. Strohal, *Grad Karlovac*, str. 328.

Alojz Duquenois, član karlovačkoga Velikog ceha⁴⁶ i uspješni voštar, licitar i gradski vijećnik, bez obzira na svoju “zloglasnu” reputaciju koju je dobio u literaturi, ostat će u povijesti hrvatskoga obrta poznat i po tom što je iz njegove i kasnije Reichherzerove manufakture nastala Prva hrvatska parna tvornica voštenih svijeća i medicarskih proizvoda M. Lukinić.⁴⁷

4. Portreti obitelji Duquenois

Krajem 18. i u 19. stoljeću hrvatsko je građanstvo već bilo toliko bogato da su njegovi pripadnici postali redovni naručitelji kod domaćih i stranih putujućih slikara. Najčešći zahtjevi bili su reprezentativni portreti naručioca i njegove obitelji. To je bio slučaj i s Alojzom Duquenoisom. Prvi njegov portret datira pred kraj 18. stoljeća i naslikan je od ruke nepoznatoga autora.

To je ujedno podatak koji također ukazuje na to da Alojz Duquenois nije došao s Francuzima 1812. godine, nego da je tu bio još mnogo prije. Prema spomenutim matičnim knjigama rođenih vidimo da se je u Karlovcu ženio i da su se tamo rađala njegova djeca, već od početka 90-ih godina 18. stoljeća.

Tako možemo smatrati i Davilinu tvrdnju da je Duquenois došao kao kalfa Vidu Jednaku vjerojatno točnom. Vid Jednak povijesna je osoba, živio je u to vrijeme i bio član gradske uprave u vrijeme Francuza, zajedno s Duquenoisom. Uostalom, i Biškupić Bašić piše da je neki Alojz Dugenn otvorio voštarski obrt 1791. godine, što je u biti identična osoba s Alojzom Duquenoisom.⁴⁸ Za sada nisu nađeni dokazi koji bi odgovorili na pitanje je li Alojz došao u Karlovac već kao majstor, a ne kao kalfa. Podatak iz 1791. godine navodi na prvu mogućnost.

Drugi je portret njegova sina Franje, koji datira iz 1809. godine. Naslikao ga je učitelj risanja i putujući slikar Janez Andrej (Johann Andreas) Herrlein iz Ljubljane. Iako Herrlein dijelom ostaje u okviru barokne tradicije, potrebno je naglasiti da se približava stilskim novitetima toga vremena upravo kod građanskih portreta. Označava ih podređenost boje crtežu, što su uveli francuski neoklasicistički slikari J. L. David i J. A. D. Ingres. Osobito potonji ostvaruje portretni ideal novoga vremena. Duquenoisov portret jedan je od najranije datiranih ne samo Herrleinovih, nego i uopće karlovačkih portreta.⁴⁹ Također, i ta slika dokazuje da su Duquenois i njegova obitelj bili u Karlovcu i prije 1812. godine.

Alojz Duquenois nije bio samo bogati obrtnik i član gradskoga poglavarstva. Bio je mecena umjetnika,⁵⁰ među njima i Vjekoslava Karasa, najvažnijega

⁴⁶ Biškupić Bašić, “Overview of Gingerbread,” str. 121.

⁴⁷ Biškupić Bašić, “Overview of Gingerbread,” str. 122.

⁴⁸ Usp. bilj. 18.

⁴⁹ Đuro Zatezalo, *Karlovac: 1579-1979: Zbornik radova* (Karlovac: Historijski arhiv u Karlovcu, 1979), str. 408.

⁵⁰ Zatezalo, *Karlovac*, str. 494.

hrvatskog slikara toga razdoblja, koji je mnogo kasnije također naslikao njegov portret, treći u seriji do sada poznatih portreta Duquenoisa i članova njegove obitelji.

Slika 1. Nepoznati autor, portret Alojza Duquenoisa nakon restauracije, druga polovica 18. stoljeća. Gradski muzej Karlovac.⁵¹

Slika 2. Johann Andreas Herrlein, portret Alojzova sina Franje, koji je u vrijeme nastanka portreta imao 16 godina, 1809. Gradski muzej Karlovac.⁵²

Slika 3. Vjekoslav Karas, portret Alojza Duquenoisa, između 1852. i 1856. godine. Moderna galerija, Zagreb.⁵³ Ta datacija slike nije točna. Portret je morao nastati prije 1846. godine jer znamo da je Alojz umro 13. travnja 1846. godine.⁵⁴

5. Ivan Reichherzer (1802.-1872.): licitar, voštara i medičar

Varaždinski Reichherzeri bili su u početku gradski licitari i voštari (*ceroplaste*), a među njihovim potomcima nalazimo, osim nasljednika tada unosnoga obrta, i druga zanimanja. U hrvatskoj povijesti spominju se i drugi Reichherzeri.⁵⁵

⁵¹ Zoran Durbić i Silvija Huljina, "Restauracija portreta Aloisa Duquenoisa," *Glas Gradskog muzeja Karlovac* 9, br. 7 (2010): str. 39-40.

⁵² Slika iz: Anka Bulat-Simić i Petar Skutari. *Karlovački slikari* (Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 1979).

⁵³ Slika iz: Anka Bulat-Simić, *Vjekoslav Karas* (Zagreb: Društvo historičara umjetnosti Narodne Republike Hrvatske, 1948).

⁵⁴ HR-HDA-883. ZMK, Matična knjiga umrlih župe Presvetog Trojstva Karlovac (1820.-1857.).

⁵⁵ Svi poznati Reichherzeri iz jednoga su roda, iako je prezime katkada napisano i kao *Reicherzer*. Ivan je bio sin Franje Reichherzera, također licitara i voštara. Dosta kasnije došao je u Karlovac Varaždinac Ludovik (Ljudevit) Reichherzer, Ivanov nećak. Bio je željezničarski činovnik, a bavio se je ljekarništvom i slikanjem. U matičnim knjigama pronašli smo zanimljiv podatak da su i njegov otac Ludovik (Ljudevit) i djed Karlo (Dragutin) bili voštari, ceroplaste, kao i Karlov brat Ivan. Ljudevitova sina Ljudevita (također poznatoga kao Lucijan) spominje također i Strohal kao ljekarnika i slikara koji je 1903. otišao

Po Biškupić Bašić Alojz Duquenois svoj je obrt prepustio 1838. godine zetu Ivanu Reichherzeru.⁵⁶ Prema tom podatku možemo zaključiti da je Ivan bio oženjen kćerkom Alojza Duquenoisa.⁵⁷ Međutim, mi smo našli kao ženu Ivana Reichherzera neku drugu osobu, Katarinu rođ. Zihak. Njezino rođenje 1815. godine već smo prije spomenuli, gdje smo i vidjeli kako joj je kuma bila Katarina Duquenois, *uxor ceroplasta*.

Mnogo kasnije nalazimo u Stanju duša (*Status animarum*) župe Sv. Trojstva zanimljiv podatak o osobama u kućanstvu Alojza Duquenoisa. Odmah za njegovim upisom kao kućegospodara (*domus domini*) slijedi »Franciska, uxor« i »Catharina Czihak, magistra«.

u Ameriku. Strohal navodi njegove najpoznatije slike (Strohal, *Grad Karlovac*, str. 277). Posrednim putem možemo saznati zašto je Ljudevit (Lucijan) otišao u Ameriku. Slovenski časopis *Slovenec* objavljuje u travnju iste godine dnevne novosti gdje nešto opširnije izvještava o antimadžarskim prosvjedima u Karlovcu i piše da se o tom događaju ne smije pisati, a ako se to pak dogodi, tada se časopis zaplijeni. Zato *Slovenec* izvještava samo ono što je uspio saznati iz objavljenih vijesti. Prosvjednici su razbili željezničku postaju i iz Zagreba je bio poslan jedan odjel žandarmerije da ponovo uspostavi red u nemirnom gradu. Tom prilikom bilo je uhićeno šest osoba, među njima dr. Badovinac, jurist Žunić i slikar Reichherzter – u časopisu je zapsan takav oblik prezimena. "Dogotki na Hrvatskem," *Slovenec: Političen list za slovenski narod* 31, br. 97 (30. travnja 1903): str. 3-4. Ljudevit ml. potpisivao se je kao Lucijan, a u Karlovcu je oženio Dragicu pl. Mikšić, kćer poznatoga karlovačkog profesora matematike. Branko Hanžek i Tatjana Kren, "Svijet ideja profesora matematike Marka Mikšića i njegovo djelovanje u korist hrvatskog napretka," *Prirodoslovlje* 16, br. 1-2 (2016): str. 59. Ljudevit (Lucijan), kao i brat Stjepan, pohađali su karlovačku gimnaziju u Rakovcu, gdje im je profesor matematike bio Ljudevitov budući tast Marko Mikšić. Usp. *Izviješće kr. Velike realne gimnazije u Rakovcu za školsku godinu 1891./1892.* (Karlovac: Drag. Hauptfeld, 1892). Ljudevit i Dragica imali su sina Lucijana rođenoga 1904. u New Yorku, gdje je i umro 2002. godine. Tu svakako moramo spomenuti zanimljivost da je u vrijeme Mikšićeva službovanja u karlovačkoj gimnaziji neko vrijeme bio ravnatelj Rudolf Strohal, pisac knjige *Grad Karlovac: orisan i opisan*. U 19. i početkom 20. stoljeća živio je i radio, ali ne u Karlovcu, još jedan poznat Reichherzer. To je bio Higin, nećak voštara Ivana Reichherzera i stric slikara Ljudevita (Lucijana). Higin je 1879. godine promijenio svoje prezime u Dragošić. Bio je novinar, pristaša mađarona i tajnik njihova glasila *Narod*. Zbog političke afere u kojoj je sudjelovao i zbog koje je smijenjen ban Antun Vakanović, povukao se je 1892. godine iz javnoga života. Poslije je bio novinar *Agramer Tagblatt* i glavni urednik lista *Varaždinac*. Objavljivao je pod pseudonimom Vilko Vilenjak. Pisao je romantičarsko-povijesne romane, primjerice *Posljednji Zrinski*, koji je doživio veliku popularnost, dramu *Siget*, *Posljednji dani Katarine Zrinske*, *Crna kraljica*. Suvremena ga književna kritika smatra prethodnikom Marije Jurić-Zagorke. Između dva svjetska rata živio je i radio Radovan Reichherzer, Ljudevitov (Lucijanov) unuk te profesor i novinar *Croatie*. Poslije okupacije Zagreba, radio je na organiziranju NOO-a. Ubijen od ustaša 1943. godine u svojoj 33. godini. Takozvanim "prosinječkim žrtvama" 1960. bio je postavljen spomenik na mjestu gdje su bili obješeni u Dubravi te je do 1990. to bio Trg prosinječkih žrtava, a danas je Avenija Dubrava. Spomenik još stoji, a izradio ga je Dušan Džamonja. Vesna Pohl iz Ivanić-Grada ispričala mi je tragičnu sudbinu Radovanove obitelji, njegova jedinoga trogodišnjeg sina Miljenka i supruge Blanke. Kada su se 1945. vraćali s posjete Radovanova groba, iznenadili su ih saveznički avioni, koji su odbacivali bombe. Jedna ih je pogodila i oboje ubila.

⁵⁶ Biškupić Bašić, "Overview of Gingerbread," str. 121.

⁵⁷ O tom da je Ivan Reichherzer bio oženjen Duquenoisovom kćeri usp. *Spomenica o 50-godišnjem opstanku prve hrvatske parne tvornice voštenih svijeća i medicarskih proizvoda M. Lukinića: Karlovac Hrvatska 1863. 1913.* (Zagreb: Hrvatska tiskara, 1913).

Kako su te osobe bile povezane da ih nalazimo popisane u jednom kućanstvu i kako je Ivan Reichherzer bio Duquenoisov zet kada znamo da je bio oženjen Katarinom Zihak? Kod upisa rođenja Katarine Zihak 1815. godine vidimo da je njezina majka bila Barbara Joh. Znači da je Barbara bila u rodu s Franciskom Joh. Tako kažu i matične knjige. Iz njih saznajemo da je Barbara bila također i Franciskina majka, što znači da su Katarina Zihak i Franciska Joh bile polusestre.⁵⁸ Tako dolazimo do odgovora i na drugo pitanje, kako je Ivan Reichherzer mogao biti Duquenoisov zet? Bio je uistinu muž sestre Duquenoisove žene, a (polu)sestrin muž je također zet. Na neki način bio je i Duquenoisov zet. Katarina Zihak bila je učiteljica glazbe. U Stanju duša piše samo *magistra*. Ako je bila učiteljica glazbe, vjerojatno je bila učenica svojega oca Franza Zihaka, karlovačkoga učitelja glazbe. U vrijeme njezina rođenja, 1815. godine, krajiška djevojačka škola spojila se s civilnom djevojačkom školom,⁵⁹ tako da je tu školu sigurno pohađala i Katarina. Od 1820. godine u rakovačkoj su školi postojali i učiteljski tečajevi,⁶⁰ te je vrlo vjerojatno Katarina Zihak pohađala upravo taj tečaj te tako postala učiteljica, *magistra*. Njezina kći Katarina ml., također učiteljica, pohađala je poslije osnovne naobrazbe u Karlovcu više škole u austrijskom Gradecu (Grazu).

Ivan Reichherzer ženio se je dva puta. Prvi puta s Franciskom Paulovich (Pavlović), s kojom je imao četiri djevojčice,⁶¹ i drugi puta s Katarinom Zihak, s kojom je imao petero djece.

O Ivanu Reichherzeru nalazimo nešto podataka i u literaturi. Tako kod Strohala čitamo da je Ivan Reichherzer bio jedan od mecena izgradnje prve karlovačke javne bolnice i ubožnice.⁶² U mjesecu veljači 1846. bio je izabran za člana prvoga ravnateljstva bolnice pored Đure Badovinca, Antuna Pfefingera kao ravnatelja te Ivana Mažuranića (hrvatskoga pjesnika i političara) i drugih poznatih i uglednih građana.⁶³

Ivan Reichherzer naslijedio je Alojzov posao, što znači da djeca iz Alojzova prvoga braka nisu doživjela odraslo doba, kao što to uostalom spominje i Hinko Davila. Uistinu on spominje samo kćer Nežku, koja je u doba francuske vlasti u gradu bila mlada djevojka.

⁵⁸ Podatak Sande Kočevar iz Gradskega muzeja Karlovac.

⁵⁹ Ott, *Karlovački leksikon*, str. 557.

⁶⁰ Ott, *Karlovački leksikon*, str. 557.

⁶¹ Brak s Katarinom Czihak bio je drugi Reichherzerov brak. Prva žena Ivana Reichherzera bila je Franciska Paulovich. S njom je imao: Katarinu Francisku (rođ. 1. studenoga 1830.), Mariju (rođ. 5. kolovoza 1832.), Justinu (rođ. 26. rujna 1833.) i Francisku (rođ. 9. ožujka 1836.), usp. *Family Search*.

⁶² Strohal, *Grad Karlovac*, str. 329.

⁶³ Strohal, *Grad Karlovac*, str. 332. Ivan Mažuranić službovao je u Karlovcu od 1841. do 1848. godine.

Duquenois je 1835. godine kupio jednu od najljepših zgrada u gradu, lijepu klasicističku palaču grofa Draškovića, koju je ubrzo naslijedio Ivan.⁶⁴ To je podatak koji nam jasno pokazuje da je Ivan bio u obiteljskoj vezi sa svojim majstorom.

Nakon 1850. godine, kada je Ivan Reichherzer prodao stari Duquenoisov obrt M. Lukiniću, počeo se je baviti nekretninama. Trideset godina rada u tada unosnom poslu licitara i voštara te prodaja obrta stvorili su dobru materijalnu osnovu za dalje djelovanje na drugom, također unosnom poslu, kupovanju i prodavanju, odnosno iznajmljivanju nekretnina. Ivan Reichherzer bio je i prvi vlasnik zgrade pod imenom Grad Zagreb. Staru je zgradu obnovio i dao u najam Društvu narodne čitaonice karlovačke, koja je bila sredinom 19. stoljeća karlovačko kulturno žarište.⁶⁵

Prema topografskom popisu iz 1855. godine, bio je vlasnik još jedne kuće u Neuthorgasse br. 71 (današnja Radićeva ulica). Pored nje imao je i zemljišnu česticu br. 78, koja je zauzimala čitav potez duž današnje Radićeve ulice.⁶⁶ Kasnije je na jednoj od tih Reichherzerovih parcela bila sagrađena zgrada u obliku slova U. Godine 1897. kupio ju je Jakov Reich te u njoj otvorio knjižaru.⁶⁷

To je slika o Ivanu Reichherzeru koja se može rekonstruirati na temelju nađenih podataka. Druga je, i posve nepoznata, ta da je Ivan pored toga bio i veliki pobornik ilirske ideje te blagajnik »svih ilirskih udruga«! Te je riječi mnogo kasnije zapisao njegov unuk, hrvatski modernist i literarni kritičar Branimir Livadić, također unuk ilirca i skladatelja Ferde Wiesnera Livadića. Naime, iz jednoga kratkog zapisa Branimira Livadića o svojoj majci Katarini, kćeri Ivana Reichherzera i Katarine rođ. Zihak, razabiremo da je njegov djed bio blagajnik »svih ilirskih udruga« te da je svojoj kćerci dao dobru naobrazbu, poslavši ju u djevojačke škole u austrijski Gradec (Graz).⁶⁸

Ivan Reichherzer umro je 12. travnja 1872. u Karlovcu.⁶⁹ Šest godina kasnije umrla je njegova žena Katarina rođ. Zihak kod svoje kćeri u Samoboru.

⁶⁴ Radovan Radovinović, *Stari Karlovac: Ulice, kuće i ljudi* (Karlovac: Tiskara Pečarić-Radočaj, 2010), str. 78.

⁶⁵ Radovan Radovinović, *Stari Karlovac: Ulice, kuće i ljudi* (Karlovac: Tiskara Pečarić-Radočaj, 2010), str. 56-57.

⁶⁶ "Karlovac: analitičke studije karlovačke Zvijezde: Povijesno-umjetničke i urbanističko-arhitektonske analize građevnog tkiva i prijedlozi intervencija: Karlovac 13. 7. 1979.," str. 279, *Grad Karlovac*, pristupljeno 28. kolovoza 2019., https://www.karlovac.hr/UserDocsImages//2016/ZVIJEZDA//KARLOVAC_13-07-1979.pdf.

⁶⁷ "Karlovac: analitičke studije karlovačke Zvijezde," str. 280.

⁶⁸ Branimir Livadić, *Pjesme i pripoviesti* (Zagreb: Suvremena biblioteka, 1944). Knjizi pripada i dodatak pod naslovom *Autobiografija*, iz kojega smo crpili zapisane podatke.

⁶⁹ HR-DAKA-607. MK, Matična knjiga umrlih župe sv. Trojstvo, Karlovac, 1858.-1897., inv. br. 36/1872, str. 89.

Njihovo dvoje djece, Franjo i Katarina ud. Wiesner Livadić, prodali su 1879. godine rodnu kuću u Karlovcu, nekoć klasicističku palaču grofa Draškovića, jer nisu više živjeli u Karlovcu.

6. Franz Zihak (oko 1770. – oko 1850.): glazbenik i skladatelj⁷⁰

Sve do 1999. godine ime Franza Zihaka ostalo je široj javnosti nepoznato. Tek kada je svjetlo dana ugledao članak muzikologinje Ljiljane Šcedrov, mogli smo saznati nešto o njegovu životu u Karlovcu. Autorica kaže da Zihak za glazbenu povijest grada ima simboličnu ulogu. Radio je u vrijeme kada glazba nije imala tako veliku ulogu u kulturnom životu grada kao što se to dogodilo nešto kasnije, u razdoblju hrvatskoga narodnog preporoda.⁷¹

Šcedrov zaključuje članak riječima da se Franzu, iako nije govorio hrvatski jezik, mora svakako priznati veliki samoprijegor kojim je nastojao utemeljiti karlovački glazbeni profesionalizam i zato ga s punim pravom možemo smatrati začetnikom bogate gradske glazbene baštine.

Sanja Majer Bobetko svrstava ga u krug stranih glazbenika te zaključuje: »najbrojnija, najagilnija i najplodnija u razvoju hrvatske glazbene kulture u svim njezinim aspektima u drugoj polovici 19. st. bila je – među stranim glazbenicima – češka i moravska skupina. Ponajčešće zborovođe diljem Hrvatske osnivanih pjevačkih društava i nastavnici, ti glazbenici uglavnom postaju pokretači i nositelji svekolikoga glazbenoga života posebice manjih gradskih središta.«⁷²

Kada je gradski magistrat odlučio da 1804. godine ustanovi glazbenu školu, izbor za njezina prvoga učitelja pao je na Franza Zihaka, čije je prezime zapisano također i kao Czihak, iz Češke doseljenoga glazbenika.

U 18. stoljeću prezime Czihak bilo je zastupljeno najviše u Senici (manje u Bratislavi i Zvolenu) u Trnavskoj regiji u zapadnoj Slovačkoj. U selu Vrbovce nedaleko od Senice i na samoj granici s Češkom u izvorima iz 1752. zapisano je prezime u obliku Cihak.⁷³ Grad Senica nalazi se blizu današnje tromeđe Slovačke, Austrije i Češke, odnosno Moravske regije. Zato nije neobično da to prezime u 19. i 20. stoljeću nalazimo i u Austriji, gdje u takvom obliku postoji još danas, ponajviše u graničnim dijelovima s Češkom, tj. Moravskom.

⁷⁰ Ott, *Karlovački leksikon*, str. 638.

⁷¹ Ljiljana Šcedrov, "Franz Zihak: 'prvi zakonski učitelj glazbe ugovorom postavljen u kraljevskom gradu Karlovcu,'" u *Glazba, riječi i slike: Svečani zbornik za Koraljku Kos*, ur. Vjera Katalinić i Zdravko Blažeković (Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 1999), str. 261-270.

⁷² Sanja Majer-Bobetko, "Djelovanje stranih (osobito čeških) glazbenika u drugoj polovici 19. stoljeća u našim krajevima," *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 455, *Muzikologija* 7 (2005): str. 197-198.

⁷³ *Vrbovce: From Past to Present*, pristupljeno 24. kolovoza 2019., http://www.tccweb.org/vrbovce.htm#Vrbovce:_From_Past_to_Present.

Ako je izvorni izgovor prezimena bio Čihak, na što nas upućuje i sve učestalije potpisivanje Franza Zihaka kao Chihaka nakon 1809. godine,⁷⁴ tada možemo vidjeti da je tako zapisano prezime često upravo u Češkoj i to u obliku Čihàk!⁷⁵ S obzirom na to da smo i taj oblik prezimena našli upravo u češkom i slovačkom dijelu Moravske, možemo s velikom vjerojatnošću zaključiti da je Franz Czihak došao u Karlovac iz Moravske te tako potvrditi tezu Majer Bobetko da iz te regije dolazi velik broj glazbenika u 19. stoljeću u Hrvatsku. S obzirom na to da Majer govori o drugoj polovici 19. stoljeća, mogli bismo samo još dodati da Zihaka možemo smatrati prethodnikom nešto kasnijega i mnogo brojnijega vala stranih, uglavnom čeških glazbenika.⁷⁶

Tako je Franz Zihak, koji se potpisivao i kao Franz Czihak, Francis Czihak, Cziak, Chiak, nakon 1809. godine sve češće zapisivao svoje prezime kao Chihak.⁷⁷ Godine 1804. postao je prvi učitelj glazbe, *musiklehrer* u najstarijoj hrvatskoj školi, koja je iste godine počela raditi, a već 1816. godine prestao je tamo raditi.⁷⁸

Franz Czihak bio je gradski orguljaš i pored toga svestrani glazbenik. Znao je dirigirati i svirati šest instrumenata: klarinet, fagot, rog, obou, flautu i violinu.⁷⁹ Bio je također skladatelj: tri njegove mise otkrila je Ljiljana Ščedrov u franjevačkom samostanu u Koprivnici.⁸⁰ Autorica također spominje da je Franz Zihak u nekom dopisu gradskomu magistratu 1810. godine napisao da je skladao 13 misa, više simfonija, arija i drugih crkvenih skladbi, koje su vjerojatno sve izgubljene. Iako je novoosnovana četvero-razredna glazbena škola bila namijenjena siromašnim učenicima, možemo utvrditi da to ipak nije bilo opće pravilo, pogotovu kada se je 1805. godine upisao na klarinet 12-godišnji Franjo (Francis) Duquenois, sin Alojza Duquenoisa.⁸¹ Iste godine Franjin otac Alojz kupio je klavir koji je donio Franz Czihak iz Beča, gdje je za potrebe škole kupio nekoliko instrumenata.⁸²

⁷⁴ Ljiljana Ščedrov, *Glazbom kroz povijest Karlovca: Fotomonografija* (Karlovac: Glazbena škola Karlovac, 1994), str. 60.

⁷⁵ Češko prezime Čihak analizirano je u: Dobrava Moldanová, *Naše příjmení* (Praha: Agentura Pan-krác, 1983). Izvori ga spominju već 1392. godine kao *Jescony dicto Czihak* i 1397. kao *Jan dictus Czyhak*. Autorica piše da je *čihak opća imenica* koja označava kovačko oruđe. Kao drugu mogućnost navodi da prezime proizlazi iz glagola *čihat* (čita se *čigat*), što znači "vrebati koga". Češki etimološki rječnik Jiříja Rejzka navodi da se u starom češkom glagol *čihat* i njegove izvedenice najviše upotrebljavalo u ptičarstvu, kod lova na ptice s mrežama. Jiří Rejzek, *Český etimologický slovník* (Voznice: Leda, 2001). U starom češkom upotrebljavala se je i varijanta *čuhati* (izg. *čugati*), iz glagola *čuti*. Inače za lovca na ptice upotrebljava se izraz *čihař*.

⁷⁶ Prezime Čihak zastupljeno također u Hrvatskoj kod čeških doseljenika u Slavoniji.

⁷⁷ Ščedrov, *Glazbom kroz povijest Karlovca*, str. 60.

⁷⁸ Majer-Bobetko, "Djelovanje stranih (osobito čeških) glazbenika," str. 197-198.

⁷⁹ "Kako je počelo," *Glazbena škola Karlovac*, pristupljeno 21. srpanja 2014., http://glazbena-ka.hr/kako_je_pocelo.html.

⁸⁰ Ščedrov, "Franz Zihak," str. str. 263.

⁸¹ Ščedrov, *Glazbom kroz povijest Karlovca*, str. 58.

⁸² Ščedrov, *Glazbom kroz povijest Karlovca*, str. 58.

Slika 4. Matični upis rođenja Katarine Czihak 26. prosinca 1815. godine u prvom i drugom polju. U trećem piše da je otac Francisco Czihak, organista, u četvrtom je upisana kao mati Barbare Joh. U petom se vide i kumovi: dubovački župnik Nikola Hanžić, o kojem Lopašić piše da je bio član karlovačke lože slobodnih zidara, te Katarina Duquenois, ceroplasta uxor, prva žena Alojza Duquenoisa. HR-HDA-1448. ZB MK, Župa Sv. Trojstvo, Karlovac, R 1769. - 1820., ZM-34/348.

Slika 5. Iz zapisa u Stanju duša (Status animarum) vidimo da je Alojz Duquenois bio rođen 1765., a njegova supruga Franciska Joh 1795. godine. Zanimljivo je da se odmah iza upisa Franciske vidi zapis »Cihak Cat., magistra« te njezina godina rođenja 1815. Taj zapis potvrđuje da je kći Franza Czihaka živjela kod Alojza Duquenoisa i njegove supruge Franciske. HR-HDA-1448. ZB MK, Župa Sv. Trojstvo, Karlovac, SD 1857, ZM-34C/947.

Šćedrov opisuje i kasniju zanimljivu sudbinu Franza Zihaka. Otkrila ga je 1831. godine kao službenika gradske blagajne te postavlja pitanje zašto više nije bio glazbeni učitelj.⁸³ Mi bismo se ipak usudili nagađati zašto je Franz Zihak napustio svoju glazbenu karijeru i postao službenik gradske blagajne. Iako je kao učitelj glazbe bio solidno plaćen, te je imao plaću u iznosu od 300 forinti (primjerice gradonačelnik je imao plaću od 500 forinti),⁸⁴ Franz Zihak nije ostao u toj struci. Šćedrov smatra da su njegovi temeljiti izvještaji Magistratu o djelovanju škole vjerojatno probudili zanimanje gradskih vlasti za njega osobno te su ga nekom prilikom možda pozvali da za njih odradi neki posao ili je toj odluci pomoglo neko razočarenje ili neuspjeh u glazbenoj karijeri, kao što misli Šćedrov, ili ga je jednostavno privukla bolje plaćana služba. Također, postoji mogućnost da je na njega utjecao Alojz Duquenois kao član gradske uprave.

Franz Zihak oženio je Karlovčanku Barbaru Joh, koja je bila majka Franciske Joh. Imali su kćer Katarinu (1815.-1878.). Katarina je posve sigurno u kući Alojza Duquenoisa upoznala svojega budućeg muža Ivana Reichherzera, koji je tada već bio naslijedio njegov obrt, te se je udala za njega 27. kolovoza 1840. godine. Kum im je dapače bio Alojz Duquenois.⁸⁵

⁸³ Šćedrov, *Glazbom kroz povijest Karlovca*, str. 267.

⁸⁴ "Kako je počelo."

⁸⁵ HR-HDA-883. ZMK, Matična knjiga vjenčanih župe Presvetog Trojstva Karlovac (1821.-1857.).

Slika 6. 35-godišnja Katarina Wiesner, rođ. Reichherzer, snimljena u atelijeru iz Mađarske doseljenoga fotografa Đure Varge u Ilici oko 1880. godine. Iz obiteljskoga albuma Tompa. HR-HDA-786. Razne obitelji.⁸⁶

Slika 7. Trideset godina kasnije: Katarina Wiesner, rođ. Reichherzer, osoba koja je povezala karlovačke obitelji Zihak i Reichherzer sa samoborskom Wiesner Livadić i plemićkom obitelji Tompa ispod Okića. Bila je unuka učitelja glazbe i skladatelja Franza Zihaka, kći licitara i voštara Ivana Reichherzera i učiteljice Katarine rođ. Zihak, supruga odvjetnika i pjevača Kamila Wiesnera Livadića, snaha skladatelja Ferde Wiesnera Livadića i mati književnika Branimira Livadića (Wiesnera) te Wande Wiesner, udate Tompa. Na fotografiji je s unucima Kamilom, kasnije poznatim hrvatskim slikarom, koji je na slici s dugom kosom, i Jankom Tompa. Zagreb 1910., Artistički zavod Mosinger. Iz obiteljskoga albuma Tompa. HR-HDA-786. Razne obitelji.⁸⁷

⁸⁶ Fotografije obiteljskoga kruga Wiesner i Tompa, među njima i ova, darovane su Hrvatskomu državnomu arhivu 2014. godine te se nalaze u fondu: HR-HDA-786. Razne obitelji, Fotografije članova obitelji Wiesner Livadić i Tompa.

⁸⁷ HR-HDA-786. Razne obitelji, Fotografije članova obitelji Wiesner Livadić i Tompa.

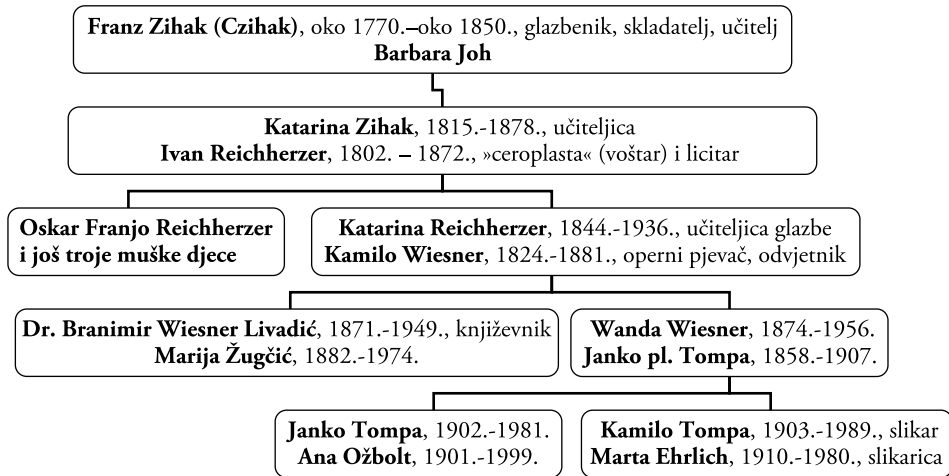
Slika 8. Kamilo Tompa, "Mi pod Okićem", privatno vlasništvo. Potomak obitelji Zihak, Reichherzer i Wiesner Livadić, hrvatski je slikar Kamilo Tompa (1903.-1989.) naslikao ovu sliku potkraj života. Slika je ostala nepoznata široj javnosti. Nalazi se u vlasništvu njegova nećaka Janka ml. Tompe. Po riječima potonjega, na njoj je uvijekovječio svoju obitelj. Na slici su prikazani njegova baka Katarina Wiesner, rođ. Reichherzer, s kćeri Wandom Tompa, rođ. Wiesner, i njezinom djecom: Jankom i Kamilom. Dva su dječčaka, odrasla s bakom i majkom. Oca su izgubili kada su imali pet (Janko st.) i četiri (Kamilo) godine. Slika, po iskazu Janka ml. Tompe, nije završena i zato pruža mnoge nedoumice prilikom interpretacije koliko je osoba (četiri ili pet) prikazano na njoj.

Katarina rođ. Zihak i Ivan Reichherzer imali su petero djece: Ivana Alojza, Alojza Ivana, Katarinu (Vulminu Anu), Ivana Aleksandra i Oskara Franju.⁸⁸ Katarina ml. Reichherzer (1844.-1936.), kći Ivana Reichherzera i Katarine st. rođ. Zihak bila je učiteljica glazbe. Kod nje je kao dječak učio svirati klavir i Milan Reiser (1882.-1946.), profesor solo pjevanja. Katarina je zbog udaje preselila u Samobor.⁸⁹ Njezin unuk, Branimir Livadić sredinom 20. stoljeća piše da je lijepo pjevala i recitirala hrvatske domoljubne pjesme.⁹⁰

⁸⁸ *Family Search*. Ljubaznošću Sande Kočevar saznali smo da su kumovi na krštenju Oskara Franje bili Ivanov brat Franjo i žena Terezija, rođ. Pluttel. Bili su vlasnici kuće u Križanićevoj br. 30, koja je potkraj stoljeća društveni postala dom Obrtničko-radničkoga društva Nada.

⁸⁹ Katarina je 1883. ostala udovica s dvoje djece. Kamilov otac Ferdo Wiesner Livadić ostavio je imanje u dugovima te su kuću (danas Gradski muzej) morali prodati. Sate klavira davala je vjerojatno zbog oskudice.

⁹⁰ Livadić, *Pjesme i pripoviesti*. Knjizi pripada i dodatak pod naslovom *Autobiografija*. Branimir Livadić, rođ. Wiesner (1871.-1949.), bio je pripadnik hrvatske moderne koji je pisao u vrijeme kada je Davila pisao svoju *Igru valovja*.

Slika 9. Obiteljski dijagram krvnih veza pokazuje da u »dvjesto godina povijesti umjetničkog roda Wiesner Livadić«⁹¹ možemo bez sumnje uključiti još jednoga glazbenika, karlovačkoga učitelja glazbe Franza Zihaka, doseljenoga iz Moravske. U donjem je dijelu prikazana skica obiteljskih veza Zihak i Reichherzer. Katarina Zihak i Ivan Reichherzer imali su petero djece. Čini se da je preživjelo samo dvoje, Franjo i Katarina. Franjo nije imao djece. Preko Reichherzera Zihaki su krvno povezani i s obitelji Tompa iz okićkoga Repišća. Tako je karlovački glazbenik i skladatelj Franz Zihak pradjed književnika Branimira Livadića Wiesnera i prapradjed slikara Kamila Tompe. Branimir Wiesner Livadić također je oženio Karlovčanku, kćer ravnatelja Gradske javne bolnice, dugogodišnjega člana i pjevača Prvoga hrvatskoga pjevačkoga društva Zora⁹² te amaterskoga glumca Janka Žugčića,⁹³ koju je upoznao u vrijeme svojega službovanja u karlovačkoj gimnaziji od 1900. do 1904. godine.⁹⁴ Tako vidimo da je upravo glazba bila povezujući element obitelji Zihak, Reichherzer (preko ženske linije), Wiesner Livadić i Žugčić.

Ondje je upoznala svojega budućeg supruga, 20 godina starijega udovca Kamila Wiesnera (1824.-1883.), sina ilirca i skladatelja Ferde Wiesnera Livadića iz Samobora. Iako je Kamilo tada već bio odvjjetnik, bio je također i amaterski pjevač. Sin Branimir piše u autobiografiji, dodatku knjizi *Pjesme i pripoviesti*, da je njegov otac bio član 1844. ustanovljenoga kvarteta Alberta Ognjena Štrige. Kvartet su sastavljali: prvi tenor Franjo Stazić odn. Franz Stoeger, koji je kasnije postao vodeći tenor bečke opere, drugi tenor Lujo Pichler, bariton/prvi bas Alberto Ognjen Štriga i drugi bas Kamilo Wiesner Livadić. Diljem Hrvatske

⁹¹ Kreačić, "Dvjesto godina povijesti," str. 213-250.

⁹² Ott, *Karlovački leksikon*, str. 656.

⁹³ Usp. Strohal, *Grad Karlovac*, str. 281.

⁹⁴ Usp. Strohal, *Grad Karlovac*, str. 272; Livadić, *Pjesme i pripoviesti*, str. 422.

nastupali su na koncertima na kojima su izvodili djela Ferde Wiesnera Livadića i Vatroslava Lisinskoga te tako promovirali ilirski pokret.

Potonji je, kao što je opće poznato, skladao prvu hrvatsku operu *Ljubav i zloba*, koja je bila izvedena 28. ožujka 1846. godine. Prvi izvođači bili su grofica Sidonija Erdödy, koja je nastupila i na praizvedbi Wiesner Livadićeve budnice *Još Horvatska ni propala*, te sva četiri člana Štrigina kvarteta, među njima i tada dva-desetjednogodišnji Kamilo Wiesner Livadić.

Ivanov sin Franjo Reichherzer bio je bankarski činovnik u Zagrebu, gdje je i umro 1912. godine, a Katarina je u to vrijeme još živjela u Samoboru, u dvorcu svojega tasta Ferde Wiesnera Livadića. Kasnije se je kao udovica Kamila Wiesnera preselila iz Samobora u podokičko Repišće, gdje joj se kći udala 1901. godine za vlastelina Ivana pl. Tompu. Kada su njezini unuci Janko i Kamilo Tompa prodali rodnu kuriju i zemlju, živjela je neko vrijeme u blizini Celja u Sloveniji, gdje su braća Tompa kupila dvorac Prešnik (Mayerberg) kod Šmartnoga. Oko 1926. godine s kćeri se preselila u Zagreb, te je ondje umrla 1936. godine. Sahranjena je na Mirogoju.

7. Zaključak

Karlovac je kao trgovačko središte od posljednje četvrtine 18. stoljeća privlačio pojedince iz različitih dijelova Monarhije koji su svojim radom pridonijeli razvoju grada. Među mnogim pridošlicama bili su licitar i voštar Alojz Duquenois iz Kranjske i Ivan Reichherzer iz Varaždina te skladatelj Franz Zihak iz Moravske.

Ključna je osoba ovoga članka iz Kranjske doseljeni Alojz Duquenois (1765.-1846.), licitar, voštar, gradski vijećnik, dobrotvor i mecena umjetnosti, koji je već za života postao svojevrsnom urbanom legendom. Bio je svjedok i sudionik najvažnijih događaja u povijesti grada u prvoj polovici 19. stoljeća. Nije moguće govoriti o francuskoj vladavini u Karlovcu, a da se ne spomene njegovo ime. Ostalo je toliko urezano u kolektivnu memoriju Karlovačana da skoro nismo našli knjige o gradskoj povijesti u kojoj ono ne bi bilo spomenuto.

Druga je osoba Ivan Reichherzer (1802.-1872.) iz obitelji varaždinskih licitara, koji je kao kalfa došao u Karlovac kod tada već poznatoga majstora Alojza Duquennoisa i kasnije se oženio njegovom jedinom nasljednicom, Katarinom Zihak/Czihak, polusestrom Duquenoisove druge supruge. Kada je u 30-im godinama 19. stoljeća Duquenois "umirovljujen", posvetio se je samo gradskim poslovima. Zato Reichherzer preuzima i njegov obrt. U izvorima iz sredine 19. stoljeća nalazimo ga kao vlasnika više nekretnina, koje je kupovao, preuređivao, prodavao i iznajmljivao, zato možemo tvrditi da je bio tipičan predstavnik građanstva u 19. stoljeću.

Treća je osoba iz Češke doseljeni Franz Zihak (†1850.), gradski orguljaš i pored toga svestrani glazbenik: znao je dirigitirati i svirati šest instrumenata (klarineta, fagot, rog, obou, flautu i violinu). Bio je također i skladatelj te učitelj u prvoj gradskoj glazbenoj školi, zbog čega ga povjesničari glazbe smatraju utemeljiteljem glazbenoga profesionalizma u Karlovcu.

Žena, kao i kći Ivana Reichherzera, Katarina rođ. Zihak i Katarina Reichherzer, bile su predstavnice građanskoga staleža koje nisu bile samo bogate nevjeste, obje su dobile i dobru djevojačku naobrazbu, za to vrijeme nesvakidašnje visoku. Bile su magistre, učiteljice.

Posebna pozornost posvećena je središnjoj osobi, koja je podrijetlom i udajom povezala dvije glazbene obitelji 19. stoljeća: Zihak i Wiesner Livadić. To je bila Katarina Reichherzer, kći Ivana Reichherzera i Katarine Zihak, unuka Franza Zihaka, supruga odvjetnika i opernoga pjevača Kamila Wiesnera te snaha skladatelja Ferde Wiesnera Livadića. Bila je također majka hrvatskoga književnika Branimira Livadića i baka hrvatskoga slikara Kamila Tompe. Sve te obiteljske veze predstavili smo zato da prikazemo umreženost i povezanost poznatijih hrvatskih građanskih obitelji u 19. stoljeću i činjenicu da se često neovisno od etničkoga podrijetla mnogo od doseljenih stranaca priključilo hrvatskomu preporodnomu pokretu u 19. stoljeću.

POPIS IZVORA

Arhivsko gradivo

Osobna zbirka gradiva Sande Kočevar

Matični podatci obitelji Duquenois i Reichherzer.

Hrvatski državni arhiv

HR-HDA-786. Razne obitelji.

HR-HDA-883. Zbirka matičnih knjiga (ZMK).

HR-HDA-1448. Zbirka mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji (ZB MK).

Državni arhiv Karlovac

HR-DAKA-607. Zbirka matičnih knjiga (MK).

Službena glasila i tisak

Glas Gradskog muzeja Karlovac (Karlovac), 2010.

Glasnik-SSN: informativno glasilo Samobora i Svete Nedelje (Samobor), 2007.

Literatura

“Dogotki na Hrvatskem.” *Slovenec: Političen list za slovenski narod* 31, br. 97 (30. travnja 1903): str. 3-4.

“Imena gospode koja su u četvrttoj glavnoj skupštini [...] za prave članove primljena.” *List mēsečni horvatsko-slavonskoga Gospodarskoga Društva* 1, br. 6 (1842): str. 125-128.

“Kako je počelo.” *Glazbena škola Karlovac*. Pristupljeno 21. srpnja 2014. http://glazbena-ka.hr/kako_je_pocelo.html.

“Karlovac: analitičke studije karlovačke Zvijezde: Povijesno-umjetničke i urbanističko-arhitektonske analize građevnog tkiva i prijedlozi intervencija: Karlovac 13. 7. 1979.” *Grad Karlovac*. Pristupljeno 28. kolovoza 2019. https://www.karlovac.hr/UserDocsImages//2016/ZVIJEZDA//KARLOVAC_13-07-1979.pdf

Biškupić Bašić, Iris. “Licitari i svijeće.” *Hrvatska revija*, br. 3-4 (2001). Pristupljeno 24. kolovoza 2019. <http://www.matica.hr/hr/324/licitari-i-svijece-20886/>.

Biškupić Bašić, Iris. “Overview of Gingerbread and wax crafts through the centuries.” *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku* 39, br. 1 (2002): str. 115-131.

Biškupić Bašić, Iris. *Licinarska umijeća: medicinarstvo i svjećarstvo – obrt višestoljetne tradicije: Gingerbread skills: gingerbread and candlmaking – crafts of the age-old traditions*. Zagreb: Etnografski muzej, 2000.

Bosio, Antonio. “Misne zaklade franjevačke župe Presvetog Trojstva u Karlovcu.” Neobjavljen rad, pročitao na Simpoziju o 350 godina franjevaca u Karlovcu 2008. godine. Rad dostavljen autorici elektroničkom poštom 28.11.2017.

Brekalo, Ivanka. “Iz pismohrane samoborskog muzeja: To so bile popevke!: Uz 60. godišnjicu smrti prof. Milana Reisera.” *Glasnik-SSN: informativno glasilo Samobora i Svete Nedelje*. Pristupljeno 24. kolovoza 2019. <http://www.samoborskiglasnik.net/kolumne.asp?sif=830&tip=100&tempg=2007>.

Bulat-Simić, Anka, Petar Skutari. *Karlovački slikari*. Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 1979.

Bulat-Simić, Anka. *Vjekoslav Karas*. Zagreb: Društvo historičara umjetnosti Narodne Republike Hrvatske, 1948.

Davila, Hinko. *Igračka valovja: Pripoviest iz francezskog doba u Hrvatskoj*. Zagreb: Tisak i naklada Antuna Scholza, 1904.

Durbić, Zoran, Silvija Huljina. “Restauracija portreta Aloisa Duquenoisa.” *Glas Gradskog muzeja Karlovac* 9, br. 7 (2010): str. 39-40.

Family Search. Pristupljeno 9. rujna 2017. https://www.familysearch.org/search/record/results?count=20&query=%2Bsurname%3ADuquenois~%20%2Brecord_country%3ACroatia&offset=20.

Gledec, Gordan. "Prezimana u karlovačkim župama – Bosiljevo." *Rodoslavlje.hr* (8. prosinca 2008). Pristupljeno 28. kolovoza 2017. <http://www.rodoslavlje.hr/istaknuta-vijest/prezimana-u-karlovackim-zupama-bosiljevo>.

Gursky, Zlatko. *Karlovac: Panorama jednog vremena*. Zagreb: Župni ured sv. Tri Kralja, 1991.

Hanžek, Branko, Tatjana Kren. "Svijet ideja profesora matematike Marka Mikšića i njegovo djelovanje u korist hrvatskog napretka." *Prirodoslovlje* 16, br. 1-2 (2016): str. 55-88.

Izvjeshće kr. Velike realne gimnazije u Rakovcu za školsku godinu 1891./1892. Karlovac: Drag. Hauptfeld, 1892.

Kamenov, Krunoslav, Višnja Flego. "Karas, Vjekoslav." *Hrvatski biografski leksikon*, 2009. Pristupljeno 23. kolovoza 2019. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=182>.

Karaman, Igor. *Privredni život banske Hrvatske*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1989.

Kašpar, Libuš. *Karlovački licitari: Medicarsko-voštarski obrt u Karlovcu*. Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 1983.

Kreačić, Goranka. "Dvjesto godina povijesti celjsko-samoborskoga umjetničkog roda Wiesner Livadić kroz obiteljske fotografije." *Arhivski vjesnik* 57 (2014): str. 213-250.

Livadić, Branimir. *Pjesme i pripoviesti*. Zagreb: Suvremena biblioteka, 1944.

Lopašić, Radoslav. *Karlovac: Poviest i mjestopis grada i okolice*. Zagreb: Matica hrvatska, 1879.

Majer-Bobetko, Sanja. "Djelovanje stranih (osobito čeških) glazbenika u drugoj polovici 19. stoljeća u našim krajevima." *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 455, *Muzikologija* 7 (2005): str. 195-201.

Masonerija u Hrvatskoj: Prvi dio. Zagreb: H. K. A. "Domagoj", 1934.

Matanović, Julijana. "Vrijeme preporoda kao tema hrvatskog povijesnog romana ili o vezi preporoda i hrvatskoga povijesnog romana." *Dani Hrvatskog kazališta: Grada i rasprave o hrvatski književnosti i kazalištu* 24, br. 1 (1996): str. 518-544.

Moldanová, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 1983.

Obći zagrebački kolendar za godinu 1846. Tečaj parvi. Agram: Suppan, 1846.

Ott, Ivan, ur. *Karlovački leksikon.* Zagreb: Školska knjiga, 2008.

Pavličević, Dragutin, ur. *Pod Okićem: Zavičajna knjiga župa Sv. Marije i Sv. Martina.* Zagreb: Zavičajna biblioteka okićkog kraja, 1993.

Radovinović, Radovan. *Stari Karlovac: Ulice, kuće i ljudi.* Karlovac: Tiskara Pečarić-Radočaj, 2010.

Ravlić, Slaven, ur. *Hrvatska enciklopedija: 9: Pri-Sk.* Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007.

Rejzek, Jiří. *Český etimologický slovník.* Voznice: Leda, 2001.

Spomenica o 50-godišnjem opstanku prve hrvatske parne tvornice voštenih svijeća i medicarskih proizvoda M. Lukinića: Karlovac Hrvatska 1863. 1913. Zagreb: Hrvatska tiskara, 1913.

Strohal, Rudolf. *Grad Karlovac, opisan i orisan.* Karlovac: Tisak M. Fugine, 1906.

Šćedrov, Ljiljana, ur. *Glazbom kroz povijest Karlovca: Fotomonografija.* Karlovac: Glazbena škola Karlovac, 1994.

Šćedrov, Ljiljana. "Franz Zihak: 'prvi zakonski učitelj glazbe ugovorom postavljen u kraljevskom gradu Karlovcu'." U *Glazba, riječi i slike: Svečani zbornik za Koraljku Kos*, ur. Vjera Katalinić i Zdravko Blažeković, str. 261-270. Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 1999.

Štimec, Viktor i dr., ur. *Iz povijesti karlovačkih župa: Banija, Centar, Dubovac, Hrnetić, Kamensko, Švarča.* Karlovac: Rkt. župe grada Karlovca, 1979.

Valentić, Mirko, Lovorka Čoralić, ur. *Povijest Hrvata: Knjiga druga.* Zagreb: Školska knjiga, 2005.

Vrbovce: From Past to Present. Pristupljeno 24. kolovoza 2019. http://www.tccweb.org/vrbovce.htm#Vrbovce:_From_Past_to_Present.

Zatezalo, Đuro, ur. *Karlovac: 1579-1979: Zbornik radova.* Karlovac: Historijski arhivu Karlovcu, 1979.

Summary

ALOJZ DUQUENOIS, IVAN REICHHERZER AND FRANZ ZIHAK/CZIHAK: ABOUT THE IDENTITY OF SEVERAL 19TH-CENTURY CITIZENS OF KARLOVAC AND THEIR FAMILY TIES

As a trade centre Karlovac drew from the last quarter of the 18th century individuals from various parts of the Habsburg Monarchy, whose work contributed to the town's development. Among many newcomers were also Alojz Duquenois, a gingerbread man and wax-chandler from Carniola, Ivan Reichherzer from Varaždin and the composer Franz Zihak from Moravia. The key personality in this article is Alojz Duquenois (1765-1846), a gingerbread man, wax-chandler, town councillor, benefactor and patron of the arts who came as a settler from Carniola and already during his lifetime became an urban legend. He witnessed and participated in the most important events in town's history of the first half of the 19th century. He became etched in the collective memory and is particularly associated with the period of French administration in Karlovac. The second individual is Ivan Reichherzer (1802-1872), from the family of gingerbread men of Varaždin, who as a journeyman arrived in Karlovac to the already well known master craftsman Alojz Duquenois and later married his only heir, Katarina Zihak/Czihak, half-sister of Duquenois' second wife. After he 'retired' in the 1830s, Duquenois dedicated himself solely to town affairs. Hence, Reichherzer took over his craft. The sources from the mid-19th century mention him as the owner of several real estates which he bought, refurbished, sold and rented; hence it can be said that he was a typical representative of the 19th century bourgeoisie. The third person is Franz Zihak (died in 1850), a city organist and also a versatile musician from Bohemia: he was able to conduct and play six musical instruments (clarinet, fagot, horn, oboe, flute and violin). He was also a composer and a teacher in the first musical school in the town, which is why the music historians consider him to be the founder of the musical professionalism in Karlovac. Both the wife and the daughter of Ivan Reichherzer, Katarina nee Zihak and Katarina Reichherzer, were representatives of bourgeoisie, who were not only rich brides, but also both of them obtained decent education that was unusually high for that period i.e. they were teachers. Special attention was given to the central person, whose origin and marriage connected to musical families of the 19th century i.e. Zihak and Wiesner Livadić. That person was Katarina Reichherzer, daughter of Ivan Reichherzer and Katarina Zihak, granddaughter of Franz Zihak, wife of the solicitor and opera singer Kamila Wiesner and daughter-in-law of the composer Ferdo Wiesner Livadić. She was also the mother of the Croatian writer Branimir Livadić and grandmother of the Croatian painter Kamilo Tompa. All those family ties were presented in order to show the interweaving and inter-

relation of the better known Croatian bourgeoisie families in the 19th century, as well as the fact that many settled foreigners joined the 19th-century Croatian national revival movement, regardless of their ethnic origin.

Keywords: *citizens of Karlovac in the 19th century; Alojz Duquenois; Ivan Reichherzer; Franjo Cžihak; wax-chandler; gingerbread men; candle makers; musicians*

Translated by Marijan Bosnar